

SPREMAN, SPAŠEN

Naučimo kako da se zaštitimo od prirodnih katastrofa!

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo sigurnosti
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство безбедности

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Uz podršku/Supported by:

unicef

PORUKA OBRAZOVNOJ ZAJEDNICI

Cilj ove brošure je da obrazovnoj zajednici i djeci pruži inovativno i interaktivno sredstvo za upravljanje rizikom. Zemljotresi, poplave, klizišta, epidemije i dr. prirodne su pojave koje se javljaju kroz cijelu historiju čovječanstva. Međutim, brzi porast stanovništva, zagađivanje i uništavanje prirodne sredine i povećano siromaštvo doprinijeli su pretvaranju ovih prirodnih pojava u katastrofe koje uzrokuju ogromne gubitke u ljudskim životima, infrastrukturi i materijalnoj imovini.

Svaki deset godina prirodne ili druge nesreće uzrokuju smrt milion ljudi, a nekoliko miliona ljudi ostavljaju bez krova nad glavom.

Kontinuiranim, zajedničkim radom zajednica može pomoći u smanjivanju efekata katastrofa. U tome djeca igraju veoma važnu ulogu. Kako?

Tako što:

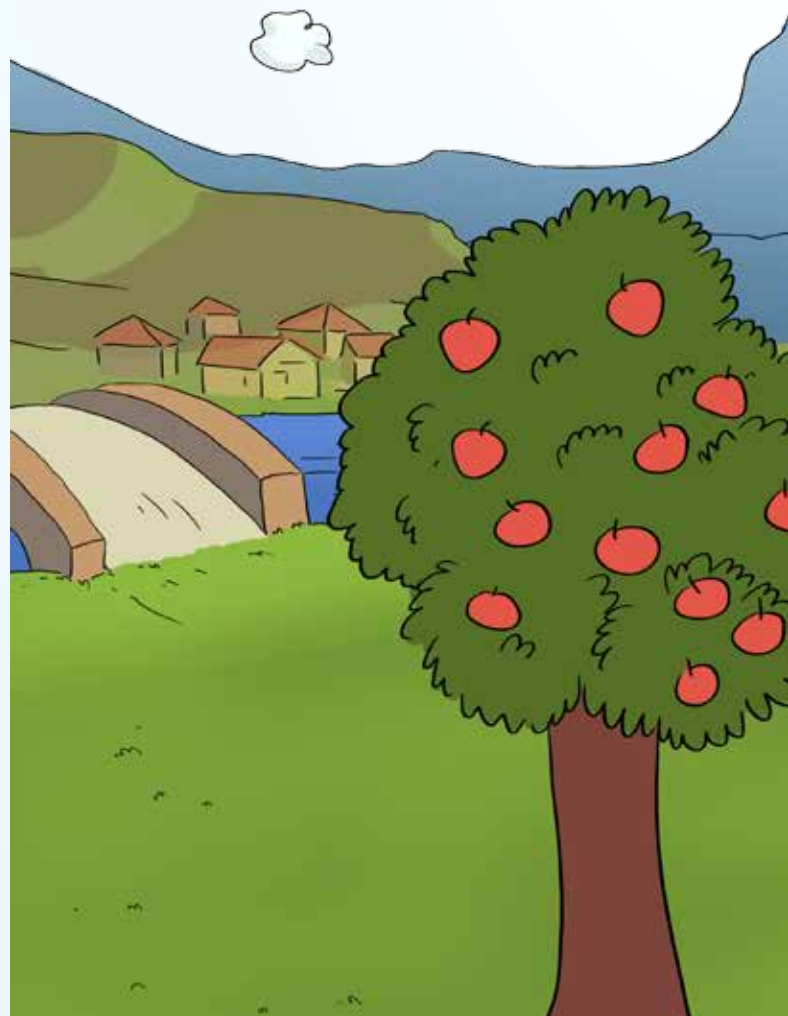
- Obavljaju školske aktivnosti u vezi s ovim problemom, uz učešće zajednice.
- Podučavaju svoje porodice i zajednicu o prirodnim opasnostima i podstiču ih da poduzmu preventivne mjere.
- Pomažu u uspostavljanju stvarne i dugotrajne „kulture prevencije“, kroz djelovanje i kroz stavove. To znači da će, kada odrastu, bolje shvatati prirodne pojave, utjecaje ljudskog djelovanja i posljedice lošeg upravljanja okolinom.

Brošura je namijenjena djeci uzrasta između 8 i 12 godina, kao dopuna materijalima koji u školama već postoje.

Njen sadržaj se može iskoristiti u podučavanju društvenim naukama, prirodnim naukama i okolini, kao i svim drugim naukama koje se odnose na druge grupe ljudi ili zemlje.

Da bismo učenje o katastrofama učinili zabavnim, uključili smo nekoliko aktivnosti, kao i obrazovnu igricu na tabli pod nazivom **Riskland** (Zemlja rizika), kako bismo djeci pomogli da uče kroz igru.

Nadamo se da će se ovaj udruženi napor Međunarodne strategije Ujedinjenih naroda za smanjenje katastrofa (UNISDR) i Dječijeg fonda Ujedinjenih naroda (UNICEF) pokazati korisnim i zabavnim doprinosom procesu učenja.

UČIMO O KATASTROFAMA!

Priroda je izvor života

Kao ljudska bića, dio smo prirode i kvalitet našeg života ovisi o svim živim bićima koja s nama dijele ovu planetu. Moramo brinuti o prirodi, jer naša dobrobit ovisi o tome.

Priroda se uvijek kreće i mijenja. To se dešava na različite načine, na primjer, kroz redovne prirodne pojave kao što su kiša, vjetar, podrhtavanje tla ili prirodni procesi erozije zemljišta.

Zemljotresi, poplave, požari, oluje, mrazevi, grad, klizišta, visoki snijeg i snježni nanosi, suše, pošasti i druge pojave kao što su pojave ljudskih, životinjskih i biljnih bolesti su također dio naše prirode, baš kao što su sunce i kiša.

Ove prirodne pojave pogađaju skoro čitavu Zemlju. U davna vremena ljudi su smišljali legende da bi objasnili ove pojave. Govorili bi da rijeka divlja ili da bogovi traže podnošenje žrtve. Danas nam nauka, tehnologija i historija pomažu da shvatimo ova dešavanja, umjesto da ih se samo plašimo.

Međutim, te pojave se i dalje pretvaraju u katastrofe, pogađajući veliki broj ljudi na svim dijelovima naše planete u kojima kultura prevencije još uvijek nije zaživjela.

ŠTA JE OPASNOST?

Opasnost je potencijalno štetna fizička pojava, fenomen ili ljudska aktivnost koja može dovesti do gubitka života ili ozljeda, oštećenja imovine, društvenih i ekonomskih poremećaja ili ugrožavanja okoliša.

Postoje različite vrste opasnosti. Neke su prirodne, a neke uzrokuje čovjek, kao takozvane industrijske ili tehnološke opasnosti (eksplozije, požari, rasipanje otrovnih hemijskih materija). Ratovi i terorizam su također opasnosti koje uzrokuju ljudska bića.

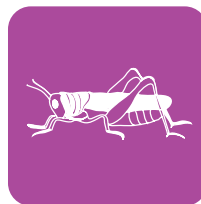

Među raznim prirodnim opasnostima, možemo izdvojiti sljedeće:

Zemljotresi, podrhtavanja tla:

Snažni potresi ili podrhtavanje zemljine površine uslijed pomjeranja tla duboko pod zemljom, što može uzrokovati veliku štetu.

Požasti:

Široko rasprostranjene katastrofe koje pogađaju cijeli grad ili zajednicu, izazvane, na primjer, ogromnim brojem insekata ili životinja koje uništavaju usjeve.

Grad ili tuča:

Nastaje kad se pothlađene kapi vode zahvaćene ulaznim strujama izdižu te smrznute. Smrznute kuglice vode pri velikim brzinama padaju na zemlju gdje mogu uzrokovati velike štete, ponajviše u poljoprivredi.

Suše:

Vremenski period (mjeseci ili godine) tokom kojih dio zemlje pati uslijed nedostatka kiše, što nanosi ozbiljnu štetu zemlji, usjevima, životinjama, pa i ljudima, nekada sa smrtnim ishodom.

Klizišta zemlje i blata:

Zemlja, stijene i ruševine koje krenu iznenada ili sporo niz padinu. Uglavnom se javljaju tokom kišne sezone ili u vrijeme seizmičke aktivnosti.

Poplave:

Narastanje velikih količina vode, generalno uzrokovano obilnim kišama koje zemlja nije u stanju da upije.

Visoki snijeg i snježni nanosi:

Jake padavine snijega koje uz vjetar prouzrokuju smetnje u svakodnevnom životu, prvenstveno pri odvijanju saobraćaja.

Požari:

Destruktivne vatre u šumskim i drugim područjima obraslim vegetacijom, kao i na objektima. Ovi požari mogu izmaći kontroli i lako se proširiti te zahvatiti velike površine i veliki broj objekata.

Oluje:

Grmljavinske nepogode, bučno praćene jakim olujnim vjetrom, odnosno jakim padavinama, s tučom (grădom) i bez nje, mogu prouzrokovati probleme u saobraćaju, štete na zgradama i u poljoprivredi. U planinskim područjima mogu izazvati jake bujice, poplave na manjim rijekama i klizišta.

Mraz:

Mraz, slana i inje nastaju pri temperaturi zraka nižoj od 0°C. Tada se stvaraju ledeni kristali koji se u različitim vidovima hvataju i slažu na vodoravnim i uspravnim površinama. Mraz, slana i inje mogu prouzrokovati znatne štete na poljoprivrednim kulturama i građevinskim objektima.

ŠTA JE KATASTROFA?

Katastrofa nastane kada se sljedeće tri situacije dogode u isto vrijeme:

- Kada ljudi žive u opasnim područjima kao, na primjer, u područjima sklonim zemljotresima, na nestabilnim padinama na kojima će vjerovatno nastati klizišta ili u blizini rijeka koje mogu izazvati poplavu.
- Kada se desi opasna pojava, prirodna ili izazvana djelovanjem čovjeka.
- Kada ta pojava uzrokuje veliku štetu, naročito kada nikakve preventivne mjere nisu poduzete.

Da li katastrofe uzrokuju ljudi ili priroda?

Prirodne pojave nekada mogu nastupiti izuzetno jako ili prouzrokovati katastrofe ako nisu poduzete preventivne mjere ili ako je ljudsko djelovanje naštetilo prirodnom okruženju ili poremetilo ravnotežu ekosistema.

Na primjer, previše vode koju tlo ne može apsorbovati može prouzrokovati poplave, dok premalo vode u nekim područjima može dovesti do suše. Ali ljudi mogu pogoršati ovu situaciju, na primjer, kada se drveće posiječe, a novo ne zasadi. Tako tlo postane jako suho i prašnjavo što može dovesti do erozije. Kada dođu kiše, nema dovoljno korijenja i vegetacije koja bi zadržala zemlju pa mogu nastati klizišta.

Većina požara je uzrokovana direktnim ili indirektnim djelovanjem čovjeka. Farmeri, na primjer, ponekad pale svoja polja kako bi se prije sijanja riješili korova, a vatra može izmaći kontroli. Ponekad su ljudi nepažljivi sa cigaretama ili zaborave da ugase logorsku vatru kada kampuju. Ponekad je dovoljna samo mala iskra da se vatra zapali.

Ako uništimo dijelove prirode kao što su šume ili nježne planinske biljke, uništavamo prirodne prepreke koje naš štite od suše, klizišta, poplava i ostalih opasnosti.

KAKO MJERIMO JAČINU I MAGNITUDU ZEMLJOTRESA?

Rihterova skala se koristi za mjerenje magnitude ili količine energije koju oslobađa zemljotres. Do danas su najjači zabilježeni zemljotresi bili jačine 9 na ovoj skali.

Modificirana Merkalijeva skala se koristi za mjerenje jačine ili količine podrhtavanja tla za vrijeme zemljotresa, drugim riječima, posljedicama ili štetom koju uzrokuje. Kreće se od 1 do 12.

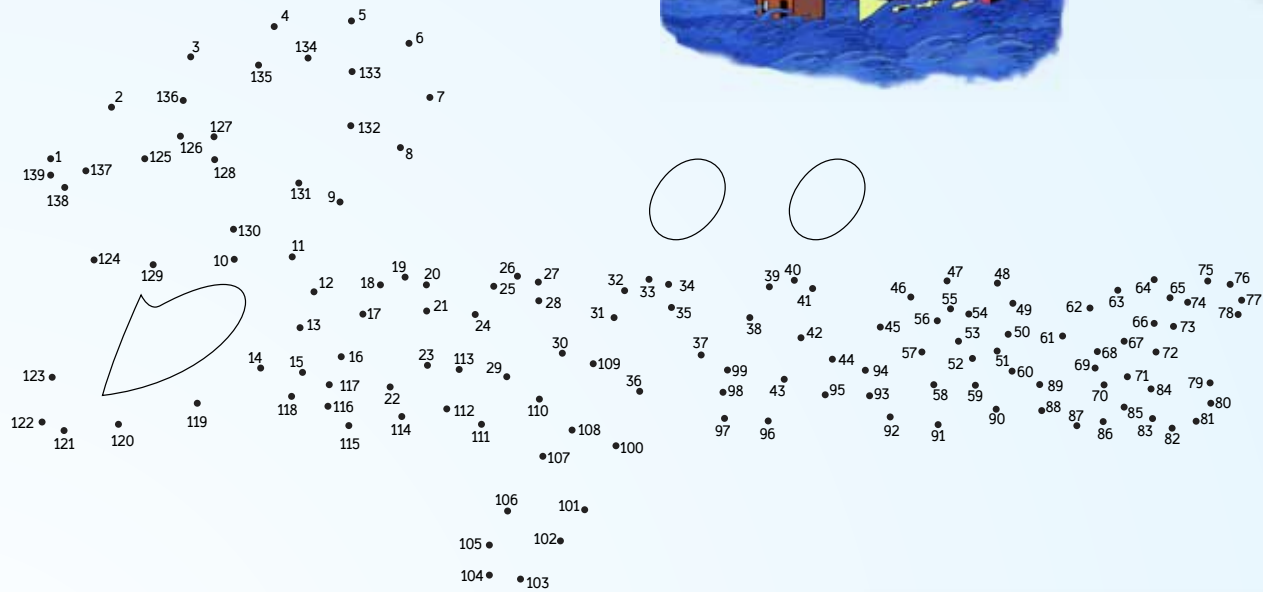
ABECEDNA SUPA

Da bi naučio/naučila više o eroziji, popuni riječi koje nedostaju. **Savjet:** Svaka riječ ima svoju boju i ide slijeva na desno i od vrha prema dnu.

P E L J R P
P U O R R
O I Š D U E
K S R Z K
M O I L J R D
I A I V V N
A J N J I A
Č H U E H

1. Stalno iscrpljivanje zemlje jakom kišom, vjetrom ili lošim korištenjem zemlje može uzrokovati   .
2. Erozijska može biti rezultat ili   ili   uzroka.
3. Jake kiše spiraju zaštitni   i čine zemlju sklonu eroziji.
4.   je važna aktivnost za očuvanje tla i sprječavanje erozije.

Spoji tačke od broja 1 do broja 139 i vidjet ćeš opasnost koja je povezana sa ovom nepogodom.

Pravilno poredaj ova slova i otkrit ćeš nešto što povećava ugroženost mnogih zajednica od kiše i klizišta.

S Č U A E

A Š M J

Poredaj po veličini slova koja vidiš na crtežu, od najvećeg do najmanjeg. Otkrit ćeš ime nepogode koja je uništila cijele zajednice jer su se nalazile na opasnim mjestima.

ŠTA ZNAČI UGROŽENOST?

Ugroženost je nesposobnost da se odupremo opasnosti ili nemogućnost reagiranja kada se katastrofa dogodi. Na primjer, ljudi koji žive u ravninama ugroženiji su od poplava od onih koji žive u višim područjima.

U stvari, ugroženost ovisi o nekoliko faktora, kao što su starost i zdravstveno stanje ljudi, lokalni okolišni i sanitarni uvjeti, kao i kvalitet i stanje lokalnih građevina i njihov položaj u odnosu na svaku opasnost.

- Porodice sa niskim primanjima često žive u područjima visokog rizika oko gradova, jer ne mogu priuštiti da žive na sigurnijim (i skupljim) mjestima. Ovo se zove ekonomska ugroženost.
- Slično tome, drvena kuća se možda neće srušiti prilikom zemljotresa, ali može biti ugroženija u slučaju požara ili snijega. Ovo se zove fizička ugroženost.

KOJE LJUDSKE RADNJE MOGU POVEĆATI NAŠU UGROŽENOST?

Postoji nekoliko situacija koje mogu povećati našu ugroženost od katastrofa.

Jedan primjer je kada ljudi posijeku previše drveća brže nego što ih priroda može obnoviti. Ovo nazivamo krčenjem šuma. To povećava ranjivost mnogih zajednica od kiša koje, kada padaju na nezaštićeno tlo, uzrokuju klizišta blata i zemlje, poplave i lavine.

Izgradnja kuća na područjima visokog rizika nas čini ugroženijima. Na primjer, ako živiš suviše blizu rijeke, a ljudi su bacali smeće u nju i tako onemogućili protok vode, bićeš ugroženiji/ugroženija od poplava.

Dobro informirana i dobro obaviještena zajednica, koja održava sastanke da bi se razgovaralo o tome šta da se uradi u vezi sa prirodnim opasnostima, manje je ugrožena od zajednice koja ih nije svjesna.

ŠTA JE RIZIK?

Rizik je vjerojatnoća da će se opasnost pretvoriti u katastrofu. Ugroženost i opasnosti nisu pogibeljni kada se uzmu odvojeno. Ali ako se sastave, oni postaju rizik ili, drugim riječima, vjerojatnoća da će doći do katastrofe.

Međutim, rizik se može smanjiti ili se njime može upravljati. Ako pažljivo postupamo sa životnom sredinom i ako smo svjesni naših slabosti i ugroženosti od postojećih opasnosti, onda možemo poduzeti mjere kako bismo bili sigurni da se opasnosti neće pretvoriti u katastrofu.

Upravljanje rizikom nam ne pomaže samo u sprječavanju katastrofa. Ono nam pomaže i da sprovedemo u praksu ono što je poznato kao održivi razvoj. Razvoj je održiv kada ljudi mogu dobro da žive i da budu zdravi i sretni bez nanošenja štete okolišu ili drugim ljudima u dugoročnom smislu. Na primjer, možeš neko vrijeme živjeti sijajući stabla i prodajući drva, ali ako ne posadiš više drveća nego što si posjekao, uskoro više neće biti drveća pa nećeš imati ni sredstava za život. Dakle, ovo nije održivo.

ŠTA ZNAČI SPRJEČAVANJE I UBLAŽAVANJE KATASTROFE?

Sprječavanje i ublažavanje su sve one radnje koje možemo poduzeti da bismo osigurali da se katastrofa ne dogodi ili, ako se dogodi, da ne prouzrokuje onoliko štete koliko bi mogla. Većina prirodnih pojava se ne može spriječiti ali možemo umanjiti štetu koju uzrokuje zemljotres ako izgradimo jače kuće na čvrstom zemljištu.

Šta znači sprječavanje? Poduzimanje mjera kako bi se izbjegao događaj koji može prerasti u katastrofu. Na primjer, postoje tehnike izgradnje koje osiguravaju da naše kuće, škole ili bolnice neće biti srušene zemljotresom.

Sprječavanje i ublažavanje počinju:

- znanjem o tome kojim nesrećama i rizicima smo izloženi u našoj zajednici;
- okupljanjem sa porodicom i komšijama i pravljenjem planova za smanjivanje tih opasnosti i rizika, kako bismo izbjegli da nam naude;
- provođenjem u djelo onoga što smo planirali kako bismo smanjili našu ugroženost;
- poduzimanjem aktivnosti, a ne samo pričanjem.

MOŽEMO LI SPRIJEČITI KATASTROFE?

Ne možemo zaustaviti prirodne pojave. Međutim, možemo ih učiniti manje štetnim ako bolje shvatimo zašto se događaju i šta možemo uraditi da ih spriječimo ili ublažimo.

Kako su ljudi djelimično odgovorni za nastanak katastrofa, moramo promijeniti ono loše što činimo, da bismo izbjegli ili smanjili utjecaj prirodnih pojava.

Svaka zajednica se mora upoznati sa vlastitim karakteristikama i okruženjem: prirodnom sredinom, kao i okruženjem koji je čovjek izgradio. Ovo je jedini način da zajednica upravlja opasnostima koje je okružuju i da smanji svoju vlastitu ugroženost od ovih opasnosti.

Ne plaši se, budi spreman/spremna!

- Nauči historiju mjesta u kojem živiš. Pitaj roditelje, baku/nanu i djeda i vaše prijatelje da li su ikada doživjeli katastrofu. Šta ju je uzrokovalo? Šta su ljudi uradili, a nisu trebali? Šta su uradili da poprave situaciju?

- Dijeli i pridruži se. Novine, radio i televizija ti mogu pomoći da naučiš više o katastrofama i sprječavanju katastrofa. I školske aktivnosti mogu biti korisne. Crtanje onoga što si naučio/naučila može ti pomoći da shvatiš katastrofe i sprječavanje katastrofe i da ih objasniš drugim ljudima. Pričaj sa svojom porodicom, prijateljima i ljudima koje poznaješ o načinu na koji se može smanjiti rizik u tvojoj zajednici.

- Spremi se. Idi zajedno sa tvojom porodicom kako biste pronašli sigurna mjesta, ubijedi svoje roditelje da tvoja porodica treba imati plan za slučaj opasnosti (vidi stranu 16) i zajedno s njima sastavi opremu za tu situaciju (vidi stranu 17).

PODIGNI SVIJEST U TVOJOJ ZAJEDNICI!

I ti imaš aktivnu i važnu ulogu u stvaranju svijesti svoje zajednice o potrebama sprječavanja katastrofe.

Evo nekoliko primjera o tome šta možeš uraditi kako bi smanjio/smanjila utjecaj katastrofa na tvoju zajednicu. Razgovaraj o ovim primjerima na času sa svojim učiteljem ili učiteljicom:

PRONAĐI OPASNA MJESTA...

Znaš li koja su mjesta u tvojoj zajednici mjesta visokog rizika, mjesta na kojima je opasno živjeti? Uz pomoć učitelja ili učiteljice, sa svojim drugovima iz razreda nacrtaj mapu rizika. Razgovarajte o mogućim rješenjima za smanjenje rizika. (Idi na stranu 14 kako bi naučio/naučila šta je mapa rizika i kako da je nacrtáš).

ORGANIZIRAJ KAMPANJE SPRJEČAVANJA...

Šta se desi ako bacimo smeće na pogrešno mjesto, kao što je dno rijeke? Rijeka će biti zagađena, životinje i biljke mogu uginuti, a možeš čak i pokrenuti poplavu! Možda ti i tvoji drugari iz razreda, zajedno s vašim učiteljem ili učiteljicom, možete organizirati kampanju za čišćenje rijeka u vašoj zajednici.

OHRABRI LJUDE DA ŠTITE PRIRODU...

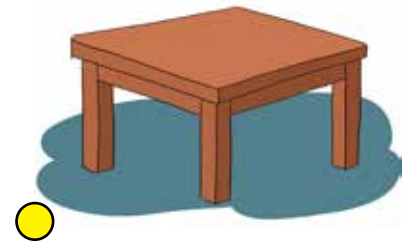
Kao što smo ranije vidjeli, prekomjerna sječa drveća čini naše zajednice ugroženijima od kiše i odrona. Možeš podržati sadnju drveća i drugih biljaka u svojoj školi ili zajednici. Na taj način štitiš prirodu i pomažeš u sprječavanju klizišta, erozije tla i drugih negativnih posljedica.

UČI POVEZUJUĆI

Izaberi sliku s desne strane koja nudi najbliži odgovor na pitanje sa lijeve strane. Povuci liniju od pitanja do slike za koju misliš da je najbolji odgovor.

Koja je jedna od ljudskih radnji koja može uzrokovati klizišta?

Alisa je primijetila da se nivo rijeke brzo podiže. Šta bi trebalo da vlasti urade?

Šta bi bio dobar projekat sprječavanja koji bi ova djeca mogla da izvrše kako bi se bolje upoznali sa opasnostima u svojoj zajednici?

Uh, oh, podrhtavanje! Koje je najmanje opasno mjesto za Damira dok podrhtavanje ne prestane?

KRIŽALJKA

Da bi pronašao/pronašla vertikalnu riječ u obojenim poljima, unesi odgovarajuće riječi u horizontalna polja.

Veliki broj insekata ili životinja koji uništavaju usjeve.

Nekontrolirani _____ koji uništava šume i vegetaciju kao i životinjske vrste. Veoma lako može izmaći kontroli i proširiti se preko ogromnih područja.

Snažno podrhtavanje zemljine kore nastalo uslijed dubokih pomjeranja tla, koje može nanijeti mnogo štete.

Narastanje ogromnih količina vode, obično nastale uslijed jake kiše koju zemlja ne može da upije.

Snažna kiša i vjetar koji se stvaraju iznad mora i koji se kreću u velikim vrtložnim krugovima stvaraju _____.

Veoma nasilni naleti vrtložnih vjetrova u obliku lijevka koji se okreću iznad tla.

Niz džinovskih valova uzrokovanih zemljotresom, vulkanskim erupcijama ili podvodnim klizanjem tla.

Ljudi koji žive na padinama vulkana su više _____ mogućim erupcijama nego ljudi koji žive na daljim lokacijama.

Neprekidno iscrpljivanje tla uslijed jake kiše, vjetra i lošeg korištenja može uzrokovati _____.

Nedostatak vode.

Odgovori: 1. POŠAST 2. POŽAR 3. ZEMLJOTRES 4. POPlava 5. URAGANE 6. TORNADO 7. CUNAMI 8. RANJIVI 9. EROZIJU 10. SUŠA

MAPE OPASNOSTI ZA ZAJEDNICU:

SAZNAJ O OPASNOSTIMA I KRENI!

Kako da umaniš ranjivost svoje porodice, prijatelja i imovine prije nego što se desi katastrofa? Svojoj zajednici možeš pomoći da shvati da se rizik od katastrofe može ostvariti i da preduzme preventivne mjere. Jedan od najboljih načina je da napraviš mapu opasnosti i rizika za svoju zajednicu.

Mapa opasnosti je veliki crtež ili model tvoje zajednice koju, uz pomoć učitelja ili učiteljice, možeš nacrtati ili napraviti sa svojim školskim drugovima i prijateljima i koja pokazuje sve važnije objekte kao što su škole

i bolnice, farme, ceste, i sve drugo što može biti pogođeno u slučaju katastrofe. Također pokazuje potencijalno opasne elemente ili mjesta kao što su obližnja klizišta, područja koja su podložna poplavama, ili veoma suhe, lako zapaljive travnate površine. Prikazuje i sve resurse, poput ljudi i stvari koje mogu pomoći tvojoj zajednici da se pripremi i zaštiti, kao što su vatrogasna stanica, ili Dom zdravlja. Da biste prikazali sve ovo, na mapi možete nacrtati simbole. Čak možete izmisliti i vlastite simbole, sve dok ih i drugi ljudi mogu razumjeti. Koji simbol biste koristili za bolnicu? Ili poplave?

ZA ŠTA SLUŽE MAPE OPASNOSTI?

Mape opasnosti ti pomažu da shvatiš opasnosti i rizike unutar tvoje zajednice i ohrabriš svakoga u zajednici da djeluje u sprječavanju moguće katastrofe ili smanjenju njenih posljedica, ukoliko se desi. Na primjer, pokazuju škole i ostale važne zgrade koje se nalaze na područjima visokog rizika od klizišta, odronjavanja tla.

Također ti pomažu da budeš spremniji/a za moguću opasnost. Na primjer, pokazuju ti gdje se nalaze najsigurnije zgrade, ili kojim je putem najbolje ići ako ti je naređeno da evakuješ područje. Na ovaj način, ti i tvoja zajednica ćete znati šta da radite u slučaju opasnosti.

KRENI! NACRTAJ MAPU OPASNOSTI SVOJE ZAJEDNICE!

Uz pomoć učitelja ili učiteljice, saznaj šta znače ove riječi: katastrofa, rizik, i ranjivost. (Savjet: možeš ih pronaći u Rječniku pojmova na strani 22 i 23. Još bolje, pokušaj zapamtiti ono što si do sada pročitao/la!)

Potraži u knjigama ili u starim novinama, ili pitaj starije u svojoj zajednici, koja značajna katastrofa se dogodila u prošlosti. Tačno odredi mjesta koja mogu biti pogođena poplavama, zemljotresima, olujama ili klizištima. Ovo su neka od pitanja koja možeš postaviti:

1. Koje katastrofe su se desile na ovom području? Šta se desilo? Kada?
2. Šta su ljudi uradili?
3. Šta je potrebno da se uradi kako bi se spriječilo da se takva katastrofa desi u budućnosti?
Koji ljudi i institucije u zajednici mogu pomoći?

Nacrtaj najvažnije zgrade: školu, vijećnicu, bolnicu, vatrogasnu stanicu, policijsku stanicu i kuće. Također nacrtaj građevine koje mogu biti opasne, kao što su fabrike, brane, ili trafo-stanice, kao i zgrade koje su u lošem stanju. Nacrtaj drugačiji simbol za svaku vrstu zgrade. Identificiraj sve ceste, rijeke, električne vodove, izvore vode i kanalizacione sisteme i deponije smeća. Koristi različite boje za prikaz svakog od ovih područja.

Prikaži koliko jako zgrade mogu biti pogođene (malo, puno, sasvim zbrisane) i koristi različit simbol ili boju zavisno od stepena i vrste rizika, na primjer područja poplave ili područja klizišta. Utvrdi gdje žive ljudi kojima bi u slučaju katastrofe pomoć najviše trebala: u školama, staračkim domovima, bolnicama i vrtićima.

Raspravljaj o različitim mogućim rješenjima za smanjenje rizika i sprječavanje katastrofa u svojoj zajednici.

Podijeli sa svojim školskim drugovima i učiteljem ili učiteljicom ono što su ti ljudi iz komšiluka rekli kada si ih posjetio/la. Koje mjere bi tvoja zajednica mogla poduzeti da bi ljudi bili sigurniji? Koji ljudi u tvojoj zajednici bi ti mogli pomoći?

Zamoli učitelja ili učiteljicu da u tvoju školu pozove različite članove tvoje zajednice, kao što su načelnik općine, gradonačelnik, vatrogasci, policajci, vođa lokalnog štaba za zaštitu i spašavanje, novinari, ljekari, meteorolozi i socijalni radnici. Razgovaraj s njima o onome što si vidio/vidjela i iznesi im svoje ideje o tome šta bi se moglo učiniti da se ubuduće spriječe katastrofe.

PORODIČNI PLAN PRIPRAVNOSTI ZA SLUČAJ KATASTROFE

Tvoja porodica, i zajednica u kojoj živite, mogu biti izloženi prirodnim opasnostima ili opasnostima koje uzrokuju ljudi. Najbolje je poći od organizacije vlastite porodice i osigurati da svi učestvuju. Evo nekoliko stvari koje možeš uraditi:

Pogledaj oko sebe. Koje su opasnosti najbliže tvojoj kući? Mogu li se napraviti neka poboljšanja kako bi kuća bila sigurnija? Postoje li mjesta u tvojoj kući, ili u tvojoj zajednici koja mogu biti sigurnija u slučaju opasnosti? Gdje se nalaze najbliži ljudi i institucije koje bi ti mogle pomoći, kao što su vatrogasna stanica, Crveni krst/križ, bolnica ili Dom zdravlja?

vatrogasna stanica, Crveni krst/križ, bolnica ili Dom zdravlja?

Pobrini se da imaš plan svoje kuće. Označi najbrži i najsigurniji izlaz. Ukoliko postoji više izlaza iz tvoje kuće, izaberi i označi one najsigurnije, ovisno o tome gdje ti, tvoji roditelji, tvoji braća i sestre spavate, igrate se ili radite.

Također biste se trebali dogovoriti o sljedećem:

- Gdje da se sastanete izvan vaše kuće, na primjer u javnom parku ili u kući susjeda kojem možeš vjerovati.
- Gdje da se sastanete ukoliko vam je naređeno da napustite susjedstvo: možda u kući prijatelja ili rođaka u drugom susjedstvu ili gradu.
- Broj telefona u slučaju da se razdvojite od članova porodice kada se desi katastrofa. Napamet nauči broj telefona rođaka koji živi u u tvom gradu ili općini kako bi tvoja porodica mogla da te pronađe u slučaju katastrofe.

Također možeš razgovarati sa svojim susjedima o planovima pripravnosti i izradi mapa opasnosti. Saznaj koji susjedi bi ti mogli pomoći u slučaju opasnosti: ljekari, inženjeri, vatrogasci, psiholozi.

KRENI! PRIPREMI KOMPLET ZA SLUČAJ KATASTROFA!

Svaka porodica bi trebalo da ima komplet za slučaj katastrofa u svojoj kući. Ukoliko se desi zemljotres ili veliki snijeg, na primjer, može doći do nestanka struje, ili voda može biti zagađena. Mogli biste biti zarobljeni u svojoj kući nekoliko dana zbog oluje ili poplave. Spreman komplet za te situacije vam može pomoći, ako se desi nešto od navedenog. Tvoja porodica ga vjerovatno nikada neće trebati, ali je najbolje biti spreman.

Uz pomoć roditelja, spremi komplet za slučaj katastrofe u jednu plastičnu kesu, tako da je lako možete pronaći u slučaju katastrofe. Tvoj pribor za vanredne situacije sadrži sljedeće potrepštine:

1. Prva pomoć

Prva pomoć treba, između ostalog, da sadrži medicinski alkohol, vatu, zavoje, gazu, tablete protiv bolova, steriliziranu vodu i mast za opekotine. Crveni križ/krst ili Dom zdravlja u tvojoj zajednici može te posavjetovati šta još da dodaš.

2. Hrana i piće

Preporučuje se hrana koja se ne kvari. Drugim riječima, hrana koja se neće pokvariti izvan frižidera, kao što je konzervirana hrana. Trebalo bi da bude dovoljno hrane za tri dana. Bolje je ukoliko hrana ne mora da se kuha. Nemoj zaboraviti otvarač za konzerve! I ne zaboravi vodu i hlor kako bi je pročistio/pročistila.

3. Odjeća

Bilo bi dobro da svaki član porodice ima rezervnu odjeću, uključujući voodootporne čizme i kabanicu, kao i nekoliko toplih deka u slučaju da morate spavati napolju, kao kada biste kampovali!

Ostale stvari koje možeš staviti u pribor:

Baterijska lampa i rezervne baterije (u slučaju nestanka struje), papir i olovke, mali radio, šibice, svijeće, otvarač za konzerve, i stvari za ličnu higijenu kao što su sapun i toalet papir.

Nemoj zaboraviti da redovno provjeravaš ove stvari kako bi se uvjerali da rade. Provjeri datum isteka bilo koje konzervirane hrane.

Također, u ruksak možeš staviti neke stvari koje su ti značajne, poput igračkaka, olovki i papira, ili nešto drugo što ti je bitno.

Šta bi još želio/željela da dodaš?

KAKAV JE OSJEĆAJ KADA SE DESI KATASTROFA?

ZAPAMTI:

- Nakon većine katastrofa stvari se ubrzo vrate u normalu.
- Čak iako nisi duže vremena kod kuće, možeš pronaći nešto da se zabaviš i da ti vrijeme brže prođe. Bit ćeš na novom mjestu i možeš sklopiti nova prijateljstva.
- Traži pomoć od odraslih ako si zbunjen/a ili te je strah. Oni će ti pomoći da shvatiš šta se dešava. Nemoj se plašiti da postaviš pitanja kao što su "Koliko dugo ćemo još biti u ovom skloništu?" ili „Kada ću se vratiti u školu?“.
- Moguće je da ćeš nakon katastrofe neko vrijeme morati živjeti u skloništu. Kako bi spriječio/spriječila bolesti i nezgode unutar skloništa zapamti da trebaš voditi računa o svojoj higijeni i urednosti, često prati ruke, koristiti toalet, zakopati otpad kako bi spriječio/spriječila razmnožavanje muha, komaraca i glodara, i izbjegavati opasna područja.
- Ponekad pomaže da pišeš ili crtaš o onome što se desilo. Možeš opisati šta se desilo i kako se osjećaš, tako da se svega možeš bolje sjetiti kada se sve završi i kada poželiš da ispričaš kako si bio hrabar/bila hrabra.
- Uredu je da plačeš zbog onoga što se desilo, kad god se tako osjećaš. Ali zapamti da će sve biti bolje.
- I ti možeš pomoći. Djevojčice i dječaci svih uzrasta mogu pomoći u skloništu tako što će se brinuti za ostalu djecu, igrajući se s njima. Također možeš pomoći kod kuće nakon poplave ili zemljotresa, tako što ćeš vraćati stvari na svoje mjesto, ili čistiti.

Poveži pojmove kako bi otkrio/otkrila savjet koji ne smiješ zaboraviti..

Č =
 B =
 R =
 S =
 E =
 N =
 J =

Lj =
 P =
 I =
 O =
 T =
 G =
 L =

IZRAZI SE KROZ UMJETNOST!

Možeš pisati pjesmice ili pjesme, ili crtati, kako bi pokazao/pokazala šta misliš ili osjećaš prema katastrofama. Onda možeš podijeliti njihovu poruku sa prijateljima u tvojoj zajednici, kako bi im pomogao/pomogla da budu svjesniji.

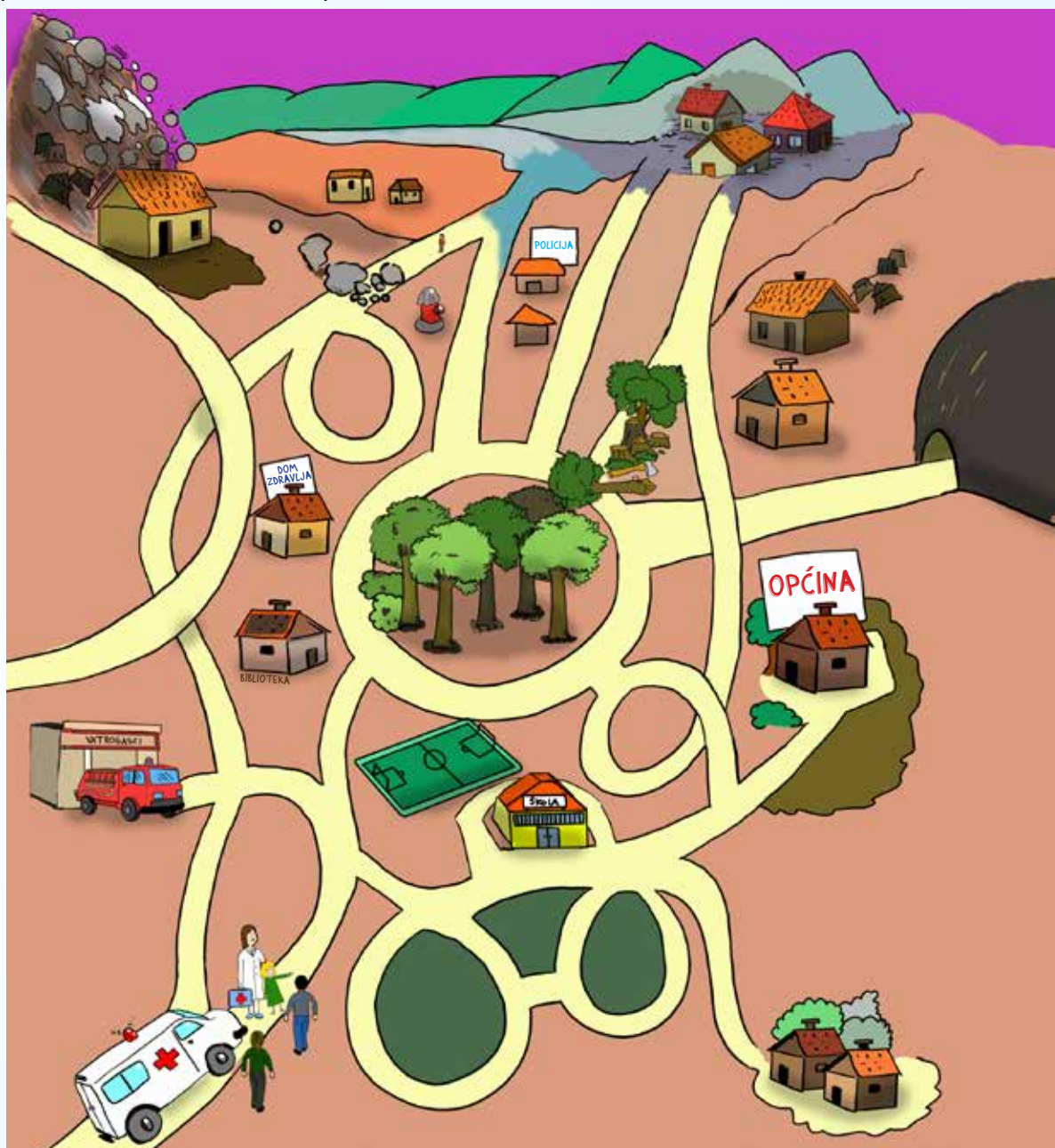

PRONAĐI ISPRAVAN PUT I OBILJEŽI USTANOVE KOJE BI TREBALE UČESTVOVATI U UPRAVLJANJU RIZIKOM

1. Pomozi spasilačkom timu da pronađe ispravan put kako bi pomogao ljudima pogođenim poplavom.
2. Pronađi najmanje šest ustanova koje ljudima mogu pomoći prije, za vrijeme i nakon katastrofe. Napiši šta bi svaka ustanova napravila.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Povratni udar: Podrhtavanje zemlje koje nastupa nakon jačeg zemljotresa, sa istim uzrokom.

Katastrofa: Katastrofa je rezultat opasnosti koja je zadesila zajednicu. Posljedice katastrofe ovise o tome koliko je zajednica izložena određenoj opasnosti, ili njenoj nemogućnosti da je izdrži ili da reaguje na nju.

Sprječavanje katastrofe: Mjere koje se poduzimaju kako se opasnost ne bi pretvorila u katastrofu.

Suša: Vremenski period (mjeseci ili godine) tokom kojeg dio zemljišta pati od nedostatka kiše, što uzrokuje ogromne štete za tlo, usjeve, životinje, čak i ljude, ponekad uzrokujući smrt.

Visoki snijeg i snježni nanosi: Jake padavine snijega koje uz vjetar prouzrokuju smetnje u svakodnevnom životu, prvenstveno pri odvijanju saobraćaja.

Grad ili tuča: Najkrupnija vrsta padavina koja dolazi iz atmosfere. Nastaje kad se pothlađene kapi vode zahvaćene ulaznim strujama izdižu te smrznute kuglice vode pri velikim brzinama padaju na zemlju gdje mogu uzrokovati velike štete, ponajviše u poljoprivredi.

Oluja: Grmljavinske nepogode, bučno praćene jakim olujnim vjetrom, odnosno jakim padavinama, s tučom (gradom) i bez nje, mogu prouzrokovati probleme u saobraćaju, štete na zgradama i u poljoprivredi. U planinskim područjima mogu izazvati jake bujice, poplave

na manjim rijekama i klizišta na mekanom dijelu.

Mraz: Mraz, slana i inje nastaju pri temperaturi zraka nižoj od 0°C. Tada se stvaraju ledeni kristali koji se u različitim vidovima hvataju i slažu na vodoravnim i uspravnim površinama. Mraz, slana i inje mogu prouzrokovati znatne štete na poljoprivrednim kulturama i građevinskim objektima.

Zemljotres: Snažno podrhtavanje ili pomjeranje zemljine površine koje nastaje uslijed podzemnog pomjeranja.

Oprema u slučaju katastrofa: Torba ili kutija koju svaka porodica treba imati spremnu za slučaj katastrofa. Treba da sadrži hranu kojoj ne ističe rok, pitku vodu, odjeću, baterijsku lampu i baterije, mali radio, i prvu pomoć.

Erozija: Neprestano odronjavanje tla uslijed jakih kiša, vjetrova i lošeg korištenja tla.

Vatra: Hemijska reakcija koja kombinira tri elementa: kiseonik, toplotu i zapaljive supstance.

Poplava: Narastanje velikih količina vode, obično uzrokovano jakim kišama koje zemlja ne može da upije.

Opasnost: Potencijalno štetna fizička pojava, fenomen ili ljudska aktivnost koja može dovesti do gubitka života ili ozljeda, oštećenja imovine, društvenih i ekonomskih poremećaja ili ugrožavanja okoliša.

Klizišta zemlje, kamenja i blata: Zemlja, stijene i biljni otpad koji se iznenada kreću ili polako klize niz padinu zbog nedovoljno stabilnog tla. Klizišta mogu nastati tamo gdje pada mnogo kiše, ili za vrijeme zemljotresa ili vulkanskih erupcija. Rizik je veći kada ljudi prave kuće na pogrešnim mjestima, ili kada sijeku drveće tako da nema ništa što bi zaustavilo zemljište za vrijeme jake kiše.

Ublažavanje: Mjere koje se poduzimaju kako bi se umanjila ranjivost od katastrofa.

Pošast: Široko rasprostranjena katastrofa koja pogađa čitav grad ili zajednicu, uzrokovana na primjer, velikim brojem insekata ili životinja koje uništavaju usjeve.

Rizik: Mogućnost da se opasnost (zemljotres, uragan itd.) pretvori u katastrofu, sa ozbiljnim ekonomskim, socijalnim i prirodnim posljedicama.

Upravljanje rizikom: Sposobnost koju je razvila zajednica kako bi ispravno reagirala na opasnost kako bi spriječila da se pretvori u katastrofu.

Mapa opasnosti: Crtež ili maketa koja prikazuje ključne elemente zajednice, poput škola, bolnica, vijećnice i ostalih važnijih zgrada, te farme i parkove. Također prikazuje potencijalno opasna mjesta ili područja kao što su rijeke i ostali izvori poplava, klizišta, opasni vulkani, itd. Mapa također pokazuje stepen do kojeg ovi elementi mogu biti izloženi tim opasnostima (na primjer, malo, mnogo, sasvim uništeni).

Održivi razvoj: Oblik razvoja kojim se omogućava zadovoljavanje trenutnih potreba bez ugrožavanja budućih generacija. Drugim riječima, njime se priroda ne pretvara u opasnost za ljude, niti se ljudi pretvaraju u opasnost za prirodu.

Seizmička aktivnost: Vibracije zemljine kore, što ponekad dovodi do pojava kao što su podrhtavanje tla, zemljotresi ili cunami.

Ranjivost: Nesposobnost ljudi i zajednica da se odupru opasnim pojavama, ili nesposobnost da reagiraju nakon što se katastrofa desila.

Požar: Nekontrolirana vatra koja uništava šume i vegetaciju kao i životinjske vrste. Takvi požari lako izmiču kontroli i veoma lako se šire preko velikih područja. Ovisno o vrsti vegetacije ili materijala koji gori, zovu se šumski požari, požari šikare, požari trave ili požari tresetišta.

Izvori:

- IDNDR, "Učenje o prirodnim katastrofama. Igre i projekti za vas i vaše prijatelje"/„Learning about Natural Disasters. Games and projects for you and your friends. IDNDR 1990-2000. "Publikacije Zaustaviti katastrofu – za Međunarodnu deceniju za smanjenje prirodnih katastrofa"/A Stop Disaster publication for the International Decade for Natural Disaster Reduction.
- CNE, UNICEF, "Guia de la comunidad educativa para la reduccion del riesgo y desastre. Prevencion y proteccion de la ninez y la adolescencia". Upala – Lokalno vijeće za zaštitu djece /Local Council for Child Protection; Upala – Regionalno obrazovno tijelo /Regional Education Authority, Lokalni odbor za sprječavanje rizika i pomoć u vanrednim situacijama/Local Committee for Risk Prevention and Emergency Assistance; Kostarikanska Nacionalna komisija za sprečavanje rizika i pomoć u vanrednim situacijama/Costa Rican National Commission for Risk Prevention and Emergency Assistance (CNE) i UNICEF.
- Međunarodni savez društava Crvenog krsta/križa i Crvenog polumjeseca, serije: "Es mejor Prevenir...Educacion Comunitaria para la Prevencion de Desastres", Brošura 1. San Hoze, Costa Rica, 1997.
- Cali – Lokalni odbor za vanredne situacije: "Prevencion y Atencion de Desastres: Guia Basica", Kolumbija 1993.
- SIMPAD, "Brigada Escolar de Prevencion: Somos los amigos que te ensenan como debes prevenir y actuar en casos de desastre". Gradsko vijeće Medellin, Općinski sistem za sprječavanje katastrofe i pomoć, SIMPAD. Kolumbija, 1995.
- CNE, "Plan Comunal de Emergencia". Kostarikanska Nacionalna komisija za vanredne situacije, San Hoze, Kostarika, 1994.
- CNE, "Plan Familiar de Emergencia". Kostarikanska Nacionalna komisija za vanredne situacije. San Hoze, Kostarika, 1994.
- Wilches-Chaux Gustavo, Wilches Castro Simon. "¡Ni de riesgos! Herramientas sociales para la gestion del riesgo". Publikacija Fonda sektora za kafu za rekonstrukciju i društveni razvoj (FOREC), Bogota 2001.
- FUDECIT, „Cicio Tecnico del Manejo del Reiso“ FUDECIT/FIA-REDCOMAC, Održivost zajednice, El Salvador, septembar 2002.
- "Hablemos sobre los deslizamientos de tierra". Serie Prevencion de Desastres, N°2. Mainzales, Kolumbija, februar 1991.
- Institut za seizmičke prevencije, Ministarstvo obrazovanja provincije San Huan " Prevencion sismica: Manual de adiestramiento para docentes de nivel primario", 2. izdanje, San Huan, Argentina, 1998.
- Oxford University Press, Novi kraći oksfordski rječnik engleskog jezika /New Shorter Oxford English Dictionary/, Ujedinjeno Kraljevstvo, 1996.

Priznanja:

Ovaj obrazovni materijal razvijen je sa svrhom smanjenja rizika od katastrofa i sigurnosti djece u okviru jednogodišnjeg projekta kojeg implementira Unicef BiH u saradnji s Ministarstvom sigurnosti BiH, općinom Tuzla u Federaciji BiH i gradom Bijeljina u Republici Srpskoj. Aktivni učesnici u projektu su i entitetske uprave civilne zaštite i Odjel za javnu sigurnost Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Projekat finansira USAID/OFDA (Ured za pomoć stranim državama u slučaju katastrofa) i usmjeren je ka podizanju svijesti javnosti o katastrofama i načinima smanjenja rizika i promovisanju sigurnosti djece, naročito putem škola.

Štampanje ovog materijala su omogućili UNICEF i USAID.

Crteži: Via Media Communications Agency

Grafički dizajn: Via Media Communications Agency

Štampa: Amos Graf d.o.o.

Tiraž: 10.000

Ministarstvo sigurnosti BiH

Adresa: Trg Bosne i Hercegovine br. 1,
71 000 Sarajevo;

Telefon: +387 33 213 623; 492 770;

Fax: +387 33 213 628;

Web: www.msb.gov.ba

UNICEF Bosna i Hercegovina

Adresa: Zmaja od Bosne b.b.,
71000 Sarajevo

Telefon: +387 33 293 600

Fax: +387 33 642 970

e-mail: sarajevo@unicef.org

Web: www.unicef.org/bih

USAID Bosna i Hercegovina

Adresa: Roberta C. Frasurea 1,
71000, Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33 704 000

Fax: +387 33 219 298

email: usaidsarajevo@usaid.gov

Web: www.usaid.gov.ba